

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, Mercuria si Sambat'a.

Pretiuulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 8.

— Sibiu, Sambata 26/7 Februaru. —

1880.

Vetamare de onóre si calumnia.

Pàna inainte cu 30 de ani se dicea: m'a necinstitu, m'a batjocorit, ori me clevetesce, me defaima, m'a hulitu, a vorbitu hula asupra mea; acésta espressiune din urma inse erá luata si in locu de blasfemia.

Nu numai de candu au inceputu a se revelá multimea spurcateloru misterii din Ungari'a, Transilvani'a si multe chiaru dela Vien'a, ci multu mai inainte de aceea, ómenii buni si rei, se plangea fórté desu pentru vetamare de onóre si calumnia. Astadi cele mai multe reclamatiuni si proteste de acestea se audu in contra pressei periodice, in contra gazeteloru, diarieloru asia, càtu dilele trecute partid'a gubernementale cerù in siedintia de clubu si in siedintia publica, pentru-cá se se ia mesuri càtu se póte de aspre contra pressei desfrenate.

Fórté bine: totu omulu onestu, iubitoriu de pace si de caracterulu seu nepatatu, doresce din sufletu, cá press'a ce se dice „de revolvere“, se fia nimicita, adeca acea pressa, ai carei agenti iti vinu in casa si iti dicu: De nu'mi vei numera 100 pàna 300 fl., acum indata, sau si numai, daca nu vei prenumera la gazet'a nóstra, se scii cà te punemu pe tine, pe nevasta-ta, pe fia-ta la gazeta asia, càtu de aci inainte ai se amblu totu cu capulu in pamentu.“ — Mei blastematule, de mine si de famili'a mea n'ai ce se pui la gazeta, esi afara,“ asia'i vei dice dta; ei inse iti scormescu ceva fapta rea, cu care voru se te terorisedie. Alta pressa este éra, care injura in drept'a si in stang'a persóne, se amesteca in viéti'a loru strictu privata, cu care e datoriu cineva numai consciintiei sale, inventéda calumnii si minciunile cele mai nerusinate chiaru contra colegilor, numai cu scopu cá se traga abonati mai multi, adeca negustoria, sau mai bine „sfárnaria“ gretiósa.

Cu tóte acestea, daca e vorba de vetamarea onórei si de calumnia, lumea nu are nici-o dreptate se se planga numai asupra pressei periodice. De candu existe omenimea, minciun'a, deonestarea, calumni'a au existatu si a fostu in tóte timpurile preste totu la ordinea dilei, cu acea singura di-

stinctiune, cà blastematiile acelea nu se propagá prin pressa, ci prin graiulu viu, din omu in omu, si cà dintr'unu capu de tiér'a pàna in celalaltu se schimosia asia de multu, in càtu nu le mai cunoscea nici auctorii loru, — se facea din tintiaru unu armasariu. Este sciutu la tóta lumea, cà mai alesu in comunele mari cum sunt cetatile si urbile, se afla asia numite „postele orasiului“, mai adesea femei, uneori si barbati. Professiunea loru traditionale, din tóte generatiunile este, a culege sciri adeverate si minciunése, fóra nici-o alegere, din piatia, de pre strade, din teatru si dela biserici, dela móra si ospetarii, din asia numite siedietori, care pe la cetati sunt mascate cu invitari la cafea (Kaffeeschwester), dela nunte si botezuri, scurtu, de pre pamentu si de sub pamentu; éra dupace le aduna, le mai inpenédia cu fictiuni de ale loru, apoi pléca din casa in casa spre a le inparti, precum inpartu si asia numitii colportori diariile. Se afla si persóne platite inadinsu, numai cá se póte vorbe, si in „M. Polgár“ din Clusiu scriá deunadi o dama din classea burgesiei, cà in unele cercuri superiori cocónele aru stá se despere si se móra de uritu, daca nu aru avea persóne de acelea la dispositiunea loru.

Nu este péna care se póta descrie acelea dissensiuni, ure, hostilitati, daune, rusini si infamii, câte s'au causatu dela inceputulu lumei prin gurile rele; s'au produsu devastatiuni formali in familii si in comune, au urmatu chiaru si resbóie si ruin'a tieriloru.

Si ce mesuri se potu luá contra „posteloru orasiului?“ Se'ti pui mintea cu ele? Te umilesci, fóra a le astupá gur'a. Ne aducemu aminte de unu casu de inainte cu 50 de ani, dintru unu orasielu alu Transilvaniei, unde parochulu sexagenariu voindu se canonésca pe o „posta“ de acelea mai aspru, precum si meritá, ea ii dete respunsulu nerusinatu: „Ce'i dreptu nu'i pecatu; nu me supuiu nu, cà ce'i dreptu nu'i pecatu.“

Pàna in anulu 1852 satisfactiunea cea mai usitata ce se castigá in tierile corónei unguresci dela vetamatorii de onóre si dela calumniatori, erá aceea ce si-o potea luá fiecare in modu destulu de barbaru, tragédu-le adeca palmi in locu publicu,

sau si in casa, in present'i'a altoru persóne, ori celu puçinu scuipandu-le in façia, cà in Orientu, cà la jidovi. De aici inse urmá de multe-ori si batai sangeróse, inca si casuri de mórté. In totu casulu este neasemenatu mai greu a'si luá cineva satisfactiune dela „postele orasiului“, dela persónele minciunése de professiune, decátu dela unu diariu din cele mai desfrenate dela B.-Pest'a. Din acésta cauza se si dice, cà ranile facute de pressa totu ea le si vindeca. Ori-cine in lume, omu de onóre sau omu de nimicu, angeru ori diavolu, voindu a vorbí prin canalulu pressei, n'are încàtrau, trebuie se vorbésca in publicu, in audiulu lumei, nu intre patru ochi, nu sioptindu, nu pe din dosulu altora, nu intru intunerecu. Aci dara ori scrie cineva adevéru ori minciuna si calumnia, este auditu de lume, controlatu si judecatu, éra celu care se simte insultatu si calumniatu, scie pe cine se apuce si dela cine se céra satisfactiune, cà-ci are de inaintea sa, daca nu pre insusi auctorulu, in totu casulu pe redactoru, editoru, tipografu, éra martorii ii sunt publiculu intregu, toti càti sciu carte in limb'a cutare. In staturi civilisate obvinu destule casuri, in care defaimatii si calumniatii se bucura, daca infamii loru calumniatori clandestini cari ambla pe intunerecu, cutédia a esi cu minciunile loru in pressa, pentru-cá se se incurce in latiuu si retiéo'a legiloru criminali si asia se li se astupe gur'a pentru totu-deauna. Altii éra, pusi mai pre susu de ori-ce calumnia, nu se demittu nici a le respunde nici a trage in judecata pe ómeni, cari nu merita se stea cineva de vorba cu ei.

In Transilvani'a mai domina si pàna acum codicele penale austriacu, care ia sub apararea sa pe cei vetamati in onóre si calumniati, dictandu pedepse aspre, inchisóre cu lunile si cu anii asia, in càtu aici ómenii n'au trebuintia de duelle cá in Ungari'a. Greutatea este aici mai numai aceea, cà prea puçini sciu se dea definitiunea precisa a vetamarei de onóre si a calumniei, de aceea si intenta unii processu pentru nimicuri, pentru câte o gluma sau o espressiune reu intielésa. Din acésta cauza este necessariu cá se cunóscemu cu totii bine, §§-ii relativi la delictule de natur'a acestora.

Foisior'a „Observatoriului“.

Unele observari relative la comitatulu Hunedórei si in specie la districtulu Hatiegulni.

(Urmare si fine.)

Pop'a din Valcelele-bune, totu asia egoistu si nesinceru, tocna cá si soçiuulu seu, cá nu cumva si acela se observe comór'a de aur pe care o vediuse elu in riu si la radecinile arborelui, se reculesse iute si sculandu-se indemná pe sociulu seu se mérga càtra casa spre a nu intardia, cà-ci de acolo Valcelele si Chithidulu erá bine de parte. Asia departandu-se, dela unu locu órecare s'au despartitu, unulu a mersu càtra Chithidulu si celu alaltu càtra Valcele; acesta inse ajungédu a casa, in aceeasi nópte s'a intorsu cu preotésa cu totu la Gradiste, unde apoi din banii descoperiti a incarcatu càtu au potutu. Dara acelu „norocu“ alu popii Petru n'a pututu remanea ascunsu si secretulu totu a esitu la lumina. Atunci apoi ómenii din Valcele sau si din alte sate, au alergatu cu turm'a, cautandu pe de asupra, si mai sapandu, pàna au datu si de alti bani. Se dice cà mare cantitate din acelu tesauru anticu a trecut peste muntii in Romani'a, si de acolo póte mai departe. — Ómenii nesciundu pretiui, si necunoscúdu valórea acelor monete, vendea in Oresthia pies'a cu câte 15 cr., candu unii englesi si evrei carii tóte le adurmecá, mai tardiu ofería pàna si 30 fl. pentru câte o piesa. Am cumparatu si eu una dela Váradi Albertu cu 18 fl., pe care o am datu pentru museulu asociatiunei.

Devenindu lucrulu cunoscutu si la comitatu (la prefectura), bietulu Popa Petru din Valcelele bune fu arestatu, spre a'lu sili cá se dea afara banii aflati; cà-ci adeca dupa legile anteriore thesaurulu aflu in pamentu erá se se inpartia in trei, dintre care o parte erá a proprietariulu de pamentu, pe alu carui terenu s'a aflu thesaurulu, alt'a a fiscalulu, si a trei'a remané aflatoriulu, daca acesta a observatu prescrierea legei. Preotulu tinutu fiindu mai multu timpu in arestu, a negatu cu taria

cà ar mai avé ceva din acele monete dicédu, cà pe langa tóte cà densulu aflase acelu tesauru, din care a dusu o parte, dara nesciundu cà sunt bani de valóre, ia risipitu incóce si incolo mai pe nimica.

Dara unu oficiale astutu cu numele Balinth Samu, inventá o stratagema, cu care insiélá pe popa Petru. Erá unu plaiasiu, frate sau veru cu preotésa preotulu arestatu. Pe acesta l'a momitu numitulu Balinth Samu, cà se mersu la Valcele, si se dica preotésa, ca l'a tramisu Popa se 'i dea banii adusi dela Gradiste, cà din contra de nu'i va aduce, mâne ilu voru spendiurá. Amarit'a de preotésa ne cugetandu la vreo insielatiune, a seosu dintru unu locu ascunsu banii cu vasu cu totu, iau datu plaiasiulu care ia si dusu la Dev'a. si se póte crede, cà prin câte mani a trecut. póte nici una nu a fostu cà se nu se lipésca, unde mai multi, unde mai puçini, si totusi atáti au mai remasu, càtu numerandu'i au inplutu intréga mész'a cea mare din sal'a prefecturei. preste care tragédu-se panur'a cea verde, au adusu din prinsóre pe multu macajitulu preotu, si spre a'i pune cununa suferintieloru, presiedintele Balinth Samu astmodu grai càtra arestatulu preotu: Noa Popo! Vedemu cà de unu tempu asia lungu totu ne necajesci si nu te potemu face se spuni si se dai banii aflati; asia dara jura, cà n'ai bani din celi aflati la Gradiste, si apoi dute in macajitulu teu. Atunci totu acelasi Balintu in-tonu batjocorituru ei dice: Nu te grabi cu juramentulu, si luandu panur'a cea verde de pe bani ei dice: Eca aici sunt banii pentru carii ai suferitu; la ce preotulu replica: Acum dupa ce ni-ati luat acésta ce mi-a datu D-dieu, luati'mi si viati'a, si cu acésta esindu, s'a intorsu acasa.

Acum dara bietulu popa s'a lipsitu de bani, si s'a liberatu de prinsóre; sórtea inse totu n'a incetatu a'lu persecutá; cà-ci pe timpulu càtu a fostu prinsu in Dev'a, o compania de lotri carii se tiené prin muntii Carpatiloru intre Romani'a, Banatu si Transilvani'a, aflandu de comór'a cea aflata, pe candu au ajunsu Popa Petru acasa din prinsóre, despoiatu de bani, si compani'a lotriloru in sér'a urmatóre ia datu visita spre a'lu jefu dupa obiceiulu loru fara indurare. Tóte excusarile si lamen-

tarile au resunatu in desiertu; mai pre urma desbracandu'lu au inceputu a'lu picurá cu resina, si póte sub aceeasi tortura s'ar fi si stinsu; dara vecinulu seu fiindu unu plaiasiu care avé arme, acela pe o ferestruica mica ce erá in dosulu casei ochindu bine a inpuscatu pe picatoriulu. Prin asta ceialalti spaimentati temenduse de o putere mai mare au luat fug'a, éra pe bietulu popa l'au lasatu cà mortu. Faim'a despre thesauri din fabulós'a pestera n'a sedusu numai pe doi preoti simpli si pe auctoritatile administrative dela comitatu, ci tocma si pe inaltulu R. Thesauriatu transilvanu, care sub conducerea unii inpostoru a tramisu o comisiune la faci'a loculu compusa din oficiali dela finantie si dela comitatu, cà se cerce cu de ameruntulu, nu cumva aru affá thesaurii celi mari cari s'au ivitu in fantasi'a pastorulu din Chithidu; acea comisiune inse nici atàta n'au aflu càtu aflase Popa din Valcele, adeca Cozoni si Lysimachi, si mai pe urma picaturi de resina.

Preotulu g.-or. Popa Petru din Chithidu, pe langa tóte cà s'a intorsu cu buzele inflaté din muntii Gradistei, totusi si elu a avutu a simti ceva consecentie de a le cautarei de comori; cà-ci pe langa tóte cà elu nice nu a vediutu Cozoni si Lysimachii dela Gradiste, totusi nu voiau ómenii a crede ca nu si-a inplutu, daca nu vasu, celu puçinu o punga buna. Asia eppulu seu fericitu in du. Vasilie Moga in scurtu l'a onoratu cu visit'a sa archireésca, dara vediendu cà nu se arata galantu, a inceputu a'lu maguli dicédu: Ei, Popa Petre! ce mai protopopu ar esi din tine! en mai apropiete si càtra noi. In scurtu s'a si dusu la Sibiu, dara lipsindu C. si L. a facutu elu sama cu alte cele; ci tóte au fostu inzedaru, ca protopopiatulu s'a dusu in petto pàna in cealalta lume. Valceleanulu inca, pe langa ce a fostu incarcarat, spoliatu si cu resina picuratu, a mai adaosu cà pupadia pe colacu, cà a facutu trei calatorii la Vien'a si inca pedestru, cà se céra gratia dela tronu spre i se da ceva parte din thesaurulu aflu de elu; dara pe langa tóte câte se spunea cà i s'ar fi facutu promisiuni, nimica nu a potutu. Acestu casu póte servi de invietatura celoru cari ambla sapandu dupa comori.

St. M. M. M.

Transilvani'a.

— Sibiu. (Urmare din Nr. preced.) In unele tieri civilizate este strinsu opritu a vinde pentru macelarii vite mai tinere de optu ani, si e pusa pedépsa de inchisóre asupra celor ce injuga sau inhama vita mai tinera de 3, pe a locurea si de 4 ani, éra maltratarea barbara a vitei e pedepsita si mai aspru. Cu totu dreptulu. Necurati'a in grajduri si staule este judecata cá si necurati'a din locuintele omenesci, si vite pline de baligariu, netieselate, nespalate mai vedi numai la barbari.

Carturari romani, invetiati pe poporu, cá se grijésca si se omenésca vitele domestice, cá pe cele mai bune amice si binefacátorie. Spuneti si femeiloru cá se prasésca barbatesce cátu se póte mai multe paseri de case, o are, galitie, precum se dice in Ardealu. Se bage bine de sama, cá si pâna acuma se aduna ouale cu milionulu si puu cu sutele de mii, spre a se transportá la cetati si pâna la Vien'a.

Lipsa mare in Transilvani'a nu ar fi; este inse multa economia primitiva, nesciintia trista, éra foile economice si alte scripte de specialitate, fia acelea scrise in stilu inca pe atátu de usiurelu, fia chiaru si in jargóne satesci, nu strabatu in masse, ba nici la multi carturari; glótele se iau numai dupa exemple practice, numai dupa ceea ce vedu cá au cercatu altu-cineva si cá 'ia esitu bine. Mai sunt isvóra de venituri multime, nefericirea inse este, cá ómenii nu le cauta, nu le afla si nu le destupa.

In unele localitati s'au inmultitu érași sinuciderile si inca asta-data fâra diferentia de nationalitate. Cá de 6 septemani incóce s'au sinucisu in Sibiu, la Clusiu, Brasiovu, S. St. Giorgiu vreo 10 persóne, dintre cari doi romani éra nisce betivii pamentului; totu asia si cátiva magiari. Unii cá aceia mai totu-deauna se spendiura, fiindu-cá spurcat'a lorú mórte'i costa mai puçinu. Omoruri inca se intemplara. La S. St. Giorgiu doi Secui omorira pe altu secuui din rivalitate, cá pentru-ce comun'a alesese pe acesta de — porcariu si nu pe ceia. In drumulu dela Alb'a-Iuli'a spre S. Sebesiu doi romani soldati esiti cu licentia, ametiti de beutura, omorira pe unu bietu de carausiu totu romanu, éca asia, din chiaru-seninu. De se va esplicá fapt'a lorú cá lotria la drumu, apoi anevoia voru scapá de furci, ceea ce voru avea a multiamí spurcatului vinarsu cu vitriolu.

Canii turbati inca au causatu in érn'a acésta câteva victime de vieti omenesci la Brasiovu si la Clusiu. Isi si facu orasienii curatu de capu cu tinerea unui numeru fórte mare de cani, fóra celu mai micu folosu. Pusu-li-s'au taxe in bani, hoherii ii prindu meredu si i tóca, se afla si furi de cani „domnesci“, cari ducu in Romani'a, unde'i vendu, anume pe cei de venatu, cu pretiulu unui bou si mai multu, adeca dela 10 pâna la 40 de galbini; cu tóte acestea, canii pe la cetati se multiescu, preste mesura, spre cea mai mare grétia si scandalu. Au ajunsu in cátu ómenii nu mai incapu de cani pe la locurile publice, in restauratiuni si cafenele, unde li se dá de mancare pe farfurii de porcelanu, spre cea mai mare scárba a meseniloru. Ori cátu s'a mai disu si scrisu de vreo 40 de ani incóce cá s'au aflu si contra turbarei medicina, ómenii muscati de cani turbati, turba si ei, apoi moru intre doreri si torture infernali, unii rodiendu'si carnea de pe mani.

Revista politica.

Sibiu, 6 Februaru st. n. 1880.

Cu ocaziunea votarei asupra proiectului de lege relativu la administratiunea Bosniei, fórte multi se asteptau cá ministeriulu Taaffe se nu intrunésca majoritatea voturilor si prin urmare se fia necesitatu a isi dá dimissiunea. Acésta inse nu s'au intemplatu ci din contra, precum ne anuntiaru scirile telegrafice din Vien'a, acelu proiectu a fostu primitu neschimbatu asia, precum ilu formulase guvernulu. De aci inse nu urmédia, cá situatiunea cabinetului Taaffe s'ar fi inbunatatitu si cá positiunea lui s'ar fi consolidatu, ci numai aceea, cá cris'a de cabinetu s'au amanatu pe unu tempu nedeterminatu.

Intr'aceea capii partidei nemtiloru centralisti isi dau tóte silintiele a se reorganísá, spre care scopu se si proiectédia o mare conferentia a tuturor fractiuniloru si fragmentelor in care se afla actualmente descompusa fosta partida a nemtiloru „fideli constitutiunei.“ Paralelu cu acésta incercare de reorganizare, se prepara din partea nemtiloru din Boemi'a si Moravi'a unu contra-memorandu, prin care ei se încérca a combate legitimi-

tatea pretensiuniloru de egala indreptatire a nationalitatiloru, coprinse in cunoscutulu memorandu alu boemiloru.

Nespusu de mare a fostu surprinderea si nedescriptibila a fostu sensatiunea ce a facutu scirea autentica venita dela Paris, cá noulu guvernulu alu multu defaimatei si invidiatei Republice franceze este in fericit'a positiune, nu numai de a nu creá noue inoposite pre langa cele ce esista dejá, ci cá in anulu acesta inopositele voru scadea cu 100 de milióne franci, fara cá se se faca vreo reducere simtita in cheltuecele preliminate in bugetu. Acestu presentu de o suta milióne l'au primitu natiunea franceza dela guvernulu seu republicanu, ai carui inamici interni si externi isi vedu cu multa dorere de sufletu, sfarmandulise una dupa alta tóte armele si argumentele lorú intrebuintate pâna acuma in contra guvernului republicanu. Dar' ori ce s'ar dice despre natiunea franceza, ea este si remane admirabila, atátu in nefericirile cátu si in reinaltiarea sa.

Pe candu in Republic'a franceza guvernulu scade inopositele dintr'odata cu 100 milióne, ce se intempla óre in celelalte state monarchice? Ele nu numai cá nu potu scadea nici unu francu macaru din inopositele de pana acuma, dar' se vedu necesitate a le urcá totu mai multu si a face inprumuturi oneróse pentru cá se isi póta acoperi deficitele bugetare. In cátu privesce starea finantiara a Ungariei, apoi, credemu cá ea este in de ajunsu caracterisata, déca vomu inregistrá si noi tristulu si dorerosulu faptu, cá deficitulu de 18 milióne prevediutu in bugetulu anului trecut, cu finea anului s'au rotunditu la formidabil'a suma de 41,800,000 fl. Acésta cifra n'are lipsa de nici unu comentaru si ea ne ofere chei'a cea mai buna, pentru de a ne potea esplicá caus'a coruptiunei domnitóre, a saracirei totale a poporatiunei, a devalvarei pamentului si a friguriloru de emigratiune care au apucatu o mare parte a poporatiunei de dincóce de Leit'a, fâra deosebire de nationalitate. Inca numai 20 de ani de o astfelu de administratiune „asiatica“ precum este aceea ce au fostu introdusu prin sistem'a domnitóre si Ungari'a inpreuna cu Transilvani'a va fi parasita de locuitori sei, pentru cá se fia inlocuiti cu animalele selbatice, care si pâna acuma, gratia parintescului guvernulu liberalu, sunt mai bine ingrijite si protegiate decátu insusi locuitorii contribuabili. Cete de ursi, lupi, vulpi etc. dieciuescu animalele domestice in tóta libertatea lorú bestiala, fâra cá sirmanului pagubitu se i fia permis a se apará cu arm'a in contra lorú, cá si candu acele bestii aru fi consacrate vre unei divinitati, asemenea sierpiloru din tíera Zulusiloru africani.

Cá si candu cup'a calamitiloru si a miseriei inca nu ar fi fostu plina, eata cá mai veni si principiele de Bismark cu proiectulu seu de inmultire a fortieru armate ale Prusso-Germaniei, pentru cá se rapésca lumei si ultimele ilusii ce isi mai facea despre desarmare si consolidarea pazei. Este lucru prea firescu, cá primindu-se proiectulu de inarmare alu cancelariului prussianu, celelalte state inca se isi marésca numerulu armatelorú si alu materialului lorú de resbelu. Mai firescu lucru inse este, cá fidelulu si multu iubitulu aliatu alu Prusso-Germaniei, putredu de bogat'a Austro-Ungaria se nu remana inapoia puternicului seu aliatu. Dejá in cerurile militare au si începutu a se ventilá din nou ide'a unei fortificari a Vienei dupa modelulu Parisului si a fruntarielorú ostice si vestice ale monarchiei. Este mai presusu de orice indoiala, cá cheltuecele unoru astfelu de fortificatiuni colosale, nu voru cadea in sarcin'a tesaurului de resbelu alu Prussiei, pe care si l'au rezervatu din cele 5 miliarde luate dela francesi, ci cá ele voru fi scóse érași si érași din pungile secate ale popóraloru acestei monarchii, càrora apoi la timpulu seu li se va dice: Mergeti si ve despagubiti in Orientu, inplininduve missiunea vóstra civilizátore. Mandatulu ilu aveti, mergeti si ilu puneti in lucrare.

Serbi'a inarmédia mereu, Muntenegrulu este inarmatu, Rumeli'a orientala se organisédia cu ajuriulu reuniuniloru gimnastice, éra guvernulu noulu principatu bulgaru, alu carui principe a plecatu pentru unu tempu mai indelungatu la St. Petersburg, a primitu ordinu dela ministrulu de resbelu alu Rusiei, cá se procure atátea arme, câte sunt de lipsa pentru o armata de 35.000 de soldati activi si pentru 20.000 rezervisti. Dejá in Tula se afla adunate 45.000 puscii si la Krupp s'au comandatu patru baterii de tunuri.

Vedemu deci, cá tóta lumea se inarmédia de dragulu multu doritei si gingasiei paci, pâna ce totu de dragulu ei se voru incaierá la o hora martiala.

Nihilistii din Russi'a.

Diariulu „Voltaire“ din Paris primesce din St. Petersburg urmatórele sciri:

S'au descoperitu nihilisti printre servitorii si valetii de camera ai palatului de érna. Nu este inca posibilu a se determiná scopulu precisu ce isi propuneau acesti indrasneti revolutionari; instructiunea nu este terminata si este tinuta apoi sub celu mai mare secretu. Se temu multu la curte de sgomotulu ce ar poté face in poporu destinuirea acestei noue conspiratiuni; spiritele sunt din ce in ce mai agitate la Petersburg si guvernulu ia cele mai seriése precautiuni.

Dejá cáti-va valeti de camera ai palatului de érna, dintre aceia cari erau desemnati pentru serviciulu personale alu tiarului, devenisera banuiti prin apucaturile lorú ce tradau o preocupatiune neobicinuita. Se observase mai cu séma, cá paraseau locuinti'a ce le éra rezervata in anex'a palatului de érna indata ce innoptá, si se intorceau la 4 séu 5 óre deminéti'a.

Comitele Alesandru Vladimirovici Adlerberg, ministru alu curtii imperiale, informatu de cele ce se petreceau prin nesce servitori zelosi, dase ordine pentru a se supraveghiá servitorii banuiti, la care se facura, pe langa aceia, indata si visite nocturne. S'au gasitu la ei manifesturi, brosiure, proclamatii nihiliste, unu felu de diariu, in care fia-ce miscare si cuventu alu tiarului éra relatatu cu ingrijire. Cele mai mici actiuni ale sale, ór'a plimbariloru, tóte amenuntele existenti sale poteau astfelu a fi cunoscute de nihilisti; cu atátu mai multu cá, de câte ori tiarulu voia se ésa din resiedinti'a imperiale, insciintia pe polit'i secret'a care luá atunci mesurile necesarii pentru securanti'a persónei sale.

Se crede fórte multu, cá acesti noi conspiratori nu sunt straini de atentatulu dela Moscú'a si se prepune cá, gratia unei erori comisse de ei, tiarulu a scapatu dela mórte.

Unu detaliu curiosu: proclamatiuni nihiliste gasite la domesticii palatului de érna sunt tiparite cu caractere absolutu asemenátore cu acelea ale inprimeriei imperiale a Senatului „Pravitelstvojski Senat“ si se crede cá aceste litere au fostu furate dela inprimeri'a imperiale de lucratori in relatiune cu nihilistii.

Curtea din Petersburg este esasperata. Imperatulu Alesandru II a datu ordinu formalu de a se face cercetarile cu o noua activitate, pentru a se afla in fondu tóte amenuntele conspiratiunei; a recomandat mai cu séma celu mai mare secretu asupra acestei noua afaceri.

Conspiratiunile domestice nu sunt lucru nou in Russi'a. Karacasoff, autorulu atentatului din 4/16 Aprile 1866, éra fiulu unui servitoriu dela palatulu de érna, si Solovieff, care atentase asemenea la viéti'a tiarului in anulu trecut, avé de parinte pe unu valetu de camera alu palatului imperialu alu marelui duce Michael Nicolaevici, celu mai june din fratii imperatului Alesandru II. („Binele publicu“.)

Correspondentia particularie ale „Observatoriului“.

— Rodn'a vechia, 17 Ian. 1880.

(Ritulu religionariu greco-catholicu, sub firm'a rom.-catholica.)

Suntemu in tempu de érna frumósa cu nea de 1 metru si cu frigu mare pâna la 24° R.; ne aflamu in santele serbatori dupa craciunu; amu fostu martori oculari la colindele surprindietóre in limb'a magiara, ceea ce nu s'au mai intemplatu dóra de candu esista acestu tinutu romanescu atátu de romanticu. Magiarismulu de aici progresédia cu pasi rapedi si-si continua afacerile viclene si magulitóre spriginite de cátra unii mameluci romani din locu si din inpregiurime. Cá toti crestini din secolulu alu 19-lea ajunseramu si noi a serba si baptismulu Domnului, inse pe langa amblare cu crucea sub conducerea preotului rom.-cath. de aici. Dupa finirea slusbei bisericesci tienuta cu ocaziunea dilei de anulu nou 1880, dnulu parochu si vice-protopopu onorariu Clemente Lupsiai, in vorbirea s'a simpatica adresata cátra poporeni aratá, cá din caus'a adenciloru betranetie si a morbulu de care suferu, nu este in stare de a amblá cu crucea si a implini oficiulu divin prescisu in ritulu nostru resariténu. Dupa-ce ven. consistoriu diecesanu din Gherli'a a respinsu rogameatea, cá se i se dea succesoru in persón'a unui teologu din anulu IV-lea, domnulu parochu au datu voia libera poporeniloru a se consultá cum voru affá cu cale asupra celebrarei oficiului divinlu de aceste dile mari. Parochulu prin acésta declaratiune a sa au voitu numai se delature neplacerile intemplete cu unu preotu romanu inainte de acésta cu doi ani, candu acelu preotu fusese primitu in multe case cu usile inchise, precum se cam scie, in urmarea unoru intrige locali.

Precum totudeauna, asia si acuma, unii conducatori romani, cari in tóte afacerile absurde se afla in fruntea locuitoriloru, sub rola de farisei, isi ajunsera scopulu doritu, au sedusu pe ómeni de au refusatu chiamarea vre-unui preotu romanu, indestulindu-se cu celu rom.-catholicu.

Fórte me miru, cum ast-feliu de ómeni in orb'a lorú fantasia se incúmeta a seduce pe bietulu poporu simplu, cá elu insusi se'si batjocorésca ritulu religiosu, tocmai in tempuri asia critice, candu limb'a si religiunea stramosiasca in totu momentulu se afla amenintate. Preoti romani in disponibilitate se afla nu numai in Naseudu, ci si in vecinatate. Pentru ce n'au chiamatu pe vreunulu dintre aceia? N'au chiamatu pe nici-unu preotu romanescu; éra cauzele nu potu se fia alte, decátu cele cunoscute si pâna acuma de pre aici si de pre airea. Ómeni de calibrulu si educatiunea acestora n'au nici-o idea despre sublimulu intielesu alu ritului nostru; nu pricepu nimicu din trensulu si a începutu a le fi rusine de ritu, de bisericu si de preotii romanesci.

In nexu cu acésta nu potu lasá fara amintire nici acea inpregurare, candu unulu dintre membrii comitetului comunale, cum se pare la sfatul respectabililor straini, in o siedintia generale au adusu pe tapetu caus'a padurilor, cá adeca acelea se se smulga de sub ingrijirea comisiunei silvanale din Naseudu si administratiunea acelora se se puna sub conducerea oficiului montanu din Rodn'a. Ide'a au fostu spriginita din partea fariseilor cu tóte poterile; s'ar fi si realizatu, daca nu s'ar fi oppusu una barbatu demnu de tóta stim'a, servitu odinóra in functiune insemnata in gremiulu fostului districtu alu Naseudului.

Ar fi mai multe casuri demne de publicatu, inse me marginescu numai la cele amintite. 'Mi esprimu parere de reu candu vedu, cá tocma aceia, cari aru fi chiamati a luminá poporulu, prin tóta procedur'a lor se silesca a propagá ura, instrainare si neindestulare faća de confratii lor.

Bietu poporu! ai ajunsu sub conducerea fariseilor cari amici fiindu si cu Bachus, pentru unu blidu de linte te îndemna a-ti ignorá si persecutá pe connationalii tei. Cu absurditatile lor ei arata drumulu pe unde se te duci, cá se sosesci mai curendu in ghiarele vulturei flamendu, cá asia cu cioculu ascutitu se-ti póta da lovitur'a cea mai de pe urma.

Pána candu atáta fatalitate? Lasati incai pe poporulu celu simplu in pace si linisce; daca nu-i poteti face bine, nu 'lu îndemnati la rele; lasati'lu la mintea lui sanatósa, daruita dela natura, cá-ci atunci elu de siguru nu va face prostii asia cu córne cá acesti farisei.

Triste si dureróse momente ne presenta anulu nou, candu unu tñutu locuitu de romani nu póte servi spre manganiera si primirea filor de acelasu sange. Cunóscemu prea bine pe acei farisei intriganti; de acum incolo cere interessulu publicu, pentru cá se si fia aratati cu degetulu.

Cineva.

Academí'a romana.

List'a publicatiunilor si inventiunilor facute dela 16 Augustu 1878 pána la 31 Decembre 1879 si prezentate la concursurile premiilor anuale ale Academiei: Nasturel-Herescu, Heliade-Radulescu si Lazaru.

1. Siomescu I. N. — Diurpaneu, ultimulu Decebalu alu Daciei.
2. Cretianu G. — Patrie si Libertate.
3. Densusianu A. — Negriada.
4. Circa I. — Gramatic'a limbii romane. Part. I.
5. Michailescu G. — Globulu si geografí'a Romaniei. Dobrogea.
6. Conta B. — Incercari de metafisica materialista. Partea I.
7. Ionescu B. — Gramatica rationata pentru inceputori.
8. Puiu A. T. — Cartea de cetire pentu 2-lea si 3-lea anu din invetiamentulu primariu. 2 vol.
9. Xenopolu A. D. — Studii economice.
10. Sandulescu-Nanovénu. — Explicatiunea teoretica si practica a codicelui de proced. civila.
11. Hasdeu B. P. — Cartile poporane ale Romanilor in secolulu XVI in legatura cu lit. cea nescrisa.
12. Rusanescu. — Predila.
13. Macedonsky Al. — Parisina trad. dupa Lord Byron.
14. Tuducescu I. — Introducere in economia si exercitii intuitive.
15. Sutiú Alex. Gr. — Istori'a lui Herodotu tradusa si anotate. Cartea IV.
16. Leonardesco C. — Cursu de Philosophia. Partea I. Psychologia experimental.
17. Brandza D. — Prodromulu florei romane. Partea I.
18. Istrati. — Consideratiuni asupra inportantiei si necesitatii gimnastice.
19. Russu G. — Comentariu asupra legii judecat. comunale art. 1-42.
20. Pisone B. — Noulu sistemulu pentu mesuratórea capacitatii vaselor, butóie, buti etc. inventate de B. Pisone.
21. Puscariu. — Stereometru, instrumentu pentu mesurarea corpurilor, inventatu de I. I. Puscariu.
22. Penescu A. — Planurile a trei lucrari mecanice.

Sciri diverse.

— (Necrologu.) In Bucuresci a muritu in diu'a de 17/29 Ianuariu principes'a Cleopatru Trubetskoy nascuta Ghica. Decedat'a a fostu inmormentata la mosii'a sa favorita Baicoiu in apropiere de Ploiesci.

— (Necrologu.) Aronu si Elen'a Densusianu, infranti de dorere, incunoscintieza rudele si cunoscutii, cá Fabiu Camilu Densusianu, scolariu in a 3-a class'a gimnasiale, neuitatulu lor fiu, dupa scurta suferintia, provediutu cu santele taine, trecu la cele eterne in 17/29 Ianuariu a. c. la órele 11¹/₂ din nópte.

Remasitele pamentesci s'au inmormentatu in 19 31 a. c. la 3 óre d. a. in cimiteriulu bisericeii St. Nicolae din locu.

Brasiovu, in 18/30 Ianuariu 1880.

— (Balulu romanu in Vien'a.) Societatea academica sociala-literaria „Romania-Juna“ in Vien'a va dá unu „Balulu romanu“ in 14. Februaru st. n. in „Grand Hôtel“ sub patronagiulu multu onoratorulu Dómne: Angelin'a de Balaceanu, Matild'a Dumba n.

Germani, Barona M. Hye v. Glunec n. de Filisiano, Teres'a Eduard Kanitz, Celestin'a de Oppolzer nasc. Mautner-Markhof, Elen'a F. Suess, Aureli'a Trapsia-Kron.

Venitulu curatu e destinatulu pentu sustinerea „Cabinetului de lectura“ alu numitei societati si pentu ajutorarea membrilor ei lipsiti de mijlóce.

Pentru Comitetulu balului:

Dr. St. N. Ciurcu, presiedinte.

Biroulu: Localitatile „Romaniei-June“, I, Sonnenfelsgasse Nr. 1.

Edarea biletelor de intrare din 4 Februaru in fiacare di dela órele 10 a. m. — 5 p. m.

Bilete pentu Domni 6 fl. — pentu Dómne 3 fl.

Un'a din conditiunile principale pentu asicurarea esistentiei Societati „Romani'a juna“ a fostu si este balulu romanu.

Succesulu favorabilu alu acestui balu in anulu espiratu, gratia sucursului binevoitoriu alu onoratului publicu, a scapatu Societatea nóstra din critic'a situatiune, in care se affa in urm'a starii sale materiale fórte nefavorabile. Dar' acésta intreprindere a mai datu dovezi necontestabile, cá ea nu este numai de unu folosu momentanu si materialu, ci cá prin cultivarea ei si prestigiulu nostru, precum si alu tuturor Romanilor castiga fórte multu.

Convinsi de insemnatarea acestei institutiuni, suntemu decisi a arangiá si in acestu anu balulu romanu, alu carui venitu curatu este destinatulu in favorulu Societati „Romani'a juna“.

Nutrimu firm'a sperantia, cá acésta intreprindere a nóstra se va bucura si de asta-data de spriginulu generosu alu onoratului publicu romanu.

Vien'a, Ianuariu 1880.

Pentru Comitetu:

Dr. St. N. Ciurcu, presiedinte.

D. Puiu.

— (Sciri scolastice.) Precum se scie, diet'a Ungariei in anulu trecutulu a votatu una lege, prin care limb'a magiara s'a facutu obiectu de invetiamentu obligatu in tóte scólele poporale nemagiare.

Inaltulu ministeriu de culte si instructiunea publica a datu in tómn'a trecuta inspectorilor reg. de scóle ordinatiunile referitóre la esecutarea acestei legi fatale.

Dispunerile aceste in sine sunt esite multu din cadrulu legii; éra apoi unii dintre dd. inspectori si unele comitete administrative in zelulu lor trecu si preste mieduinele puse de ministeriu.

Pentru orientare vomu schitiá intr'unulu din numerii mai de aprópe dispunerile emanate si le vomu combiná cu legea. („Foi'a scolastica“ din Blasiu.)

— (Catedra de limb'a si literatur'a romana la Montpellier). Academí'a romana din Bucuresci a primitu dela Montpellier insciintiarea, cá in acelu orasiu s'a infintiatu o catedra de limb'a si literatur'a romana.

Infiintiarea acestei catedre se datoresce initiativei luate de societatea limbiloru neo-romanice dela Montpellier. Romanii se potu felicitá de acésta noutate.

(„Romani'a libera“).

— (Mórtela altarulu.) In Domeschau (Moravi'a) preotulu Lukesch dupa ce terminase liturgi'a, voia tocmai se se apuce a tinea predic'a, candu dintr'odata isi puse man'a pe frunte si dise: „Nu sciu ce imi este“, se intórce spre altaru, isi pune capulu pe elu si móre. In primele momente ómenii credeau cá numai au lesinat, indata dupa aceea inse se convinsera, cá elu incetase de a mai respirá.

— (Unu preotu de modelu.) Din satulu Oetvösfalva (Maramuresiu) se scriu acestea:

„In 24 Novembre a. t. veni in localitatea nóstra esecutoriulu de dare insocitu de notariulu cercualu, pentu cá se incasese restantiele de dare. Ei adunara vitele si celelalte obiecte zalogite, pentu cá se le duca la Husth, se le vendia. Candu tristulu convoiu ajunse inaintea locuintei parochului A. Illyaseviciu, atunci acesta ilu opri si declará cá nu va permite cá lucrurile zalogite se fia duse din satu, ci cá va plati densulu darea restanta pentu poporenii sei. Bravulu preotu, alu carui nume merita se fia cunoscutu si a carui fapta umana se recomanda a fi imitata si in alte parti, a platitu darea restanta in suma de 200 fl. si facu pe esecutori se dea zalógele inapoi. Se traiésca preotulu A. Illyaseviciu! Sequens.

— (Emigratiune din Ungari'a la Americ'a.) Diariulu „Neues Pester Journal“ i se scrie din Nagy-Mihály, cá din regiunea aceea emigratiunea poporatiunei la Americ'a ia dimensiuni totu mai mari. Professionisti, orasieni si tierani isi vendu averea mobila si nemobila si pléca in lumea noua, cu sperantia, cá acolo voru affa o patria mai fericita. Cei cari au emigratu inca in tómn'a anululu trecutulu, au tramisu dejá

bani la ai lor, si nu se satura a laudá in de ajunsu Americ'a, si ii provóca a merge si ei acolo. Ámbra chiaru si agenti cari îndemna pe ómeni la emigratiune si cari pe cei decisi la acésta ii provedu pentu o suma minima, cu unu biletu de drumu pána la New-York.

— (Au disparutu 15,000 fl.) Precum relatéda „Nagyvárad“, comun'a reformata din Barándu au adunatu prin colecta sum'a de 15,000 fl. destinata a se intrebuintá pentu zidirea unu nouu turnu alu bisericeii. Bani au fostu dati in administrarea presbiteriului, dara dupa unu tempu óre-care au disparutu. Din ce in ce mai bine.

— (Osórtetrista.) Administratoriulu fonduriloru Kis-Jancovicene d. Ladislau Burian s'au adressatu mai dilele trecute cátra magistratulu din B.-Pest'a cu rogarea, cá se ia in grija sa pe minorenu comite Alexandru Coulement, a carui familia au saracitu si s'au inprastiatu cu totulu. Magistratulu au adoptatu pe fiulu de comite si au avisatu sum'a de 72 fl. pentu intertentiunea lui pe anulu acesta. Si acésta este o proba intre altele multe, cá pauperismulu secerá barbatesce si in class'a aristocratiei magiare. Se nu ne miramu deci, déca numerulu „banditiloru in fracu“ se inmultieste pe di ce merge totu mai tare.

— (Nihilistii.) In nópte de 17 spre 18 ale curentei, politi'a din St. Petersburg a facutu o perchisitie intr'o casa din strad'a Saperiloru, gasindu locuinti'a respectiva inchisa. Dupa ce usi'a a fostu deschisa cu fortia, a resunatu o descarcatura de pusica, urmandu apoi mai multe focuri. Politi'a a affatu trei barbati si doue femei, care continuau a dá la focuri. Oficierulu politienescu a fostu contusionatu. Unu locuitoriu din acea casa s'a sinucisu printr'unu revolveru, éra ceilalti au fostu arestati.

S'a affatu: o presa de tiparu, o cantitate enorma a diariulu nihilistu „Narodnaia Wolia“, (Vointi'a poporului) tiparitu chiaru atunci, alte inprimate, sigille false, documente falsificate, otravuri si substantie de esplosiune.

— (Artistu si magnatu.) Avemu unu artistu — scrie „Hon“ — alu carui nume sémena fórte multu cu acela alu unu magnatu, cu acea singura deosebire, cá initialele nu sunt acelea, ceea ce la prim'a vedere nu se póte observá bine (Feleki-Teleki?) Candu acestia siedeau in acelasu orasiu, adesea scrisorile artistului ajungeau in man'a magnatului, care apoi de regula i le tramitea desfacute, escusanduse cu aceea, cá vedindu din primele linii cá scrisórea nu i éra adressata lui, n'au cetitu mai departe. Intr'una din dile artistulu primesce o scrisóre, ale carei linii prime erau de urmatoriulu coprinu: „Audi tu, me strengariule, pentu aceea ceri se'ti tramitu atátia bani, pentu cá se ii chietuesci in societatea ta corupta . . .“ Subscrierea éra: „Soci'a ta.“ Artistulu imitandu esemplulu magnatului, puse scrisórea intr'o couverta si o tramise magnatului insoçita de urmátorele cuvinte: „Cetindu liniile introductive, am observatu indata, cá scrisórea nu'mi éra adressata mie etc.“ De atuncea magnatulu nu a mai deschisu nici una din scrisorile artistului.

— (Patulu de dormitu.) Patulu representa inbracamintea omului pentu mai multu de $\frac{1}{3}$ parte din viéti'a sa, adeca timpulu necesariu de dormitu si pentu a se repausá de obosél'a dilei.

Constructi'a patului si natur'a materialeloru, din care se compune, sunt de celu mai mare interessu pentu sanetatea individului.

Igien'a respinge cá vetamatóre si laviti'a vertósa a seracului, cá si patulu molaticu alu bogatului. In casulu de antaiu greutatea corpului apesandu asupra unu planu vertosu, muschii se macelarescu si somnulu nu póte fi reparatoru; in casulu contrariu molatarea patului congestionéza organele interne, causéza agitarea sistemului nervosu si slabirea corpului.

Conditiiunile corespundietóre unu patu igienicu, variéza dupa etate, dupa starea de sanetate séu de bóla, a individului; cu tóte aceste se potu raportá la urmátorele principie generale: simplitate, curatienia absoluta, de o potriua elasticu in tóte partile sale de sustinerea corpului, caldurosu érn'a si recóre vér'a, in fine se fia asediatu in o camera, unde radiele sórelui batu cu abundantia.

Scheletulu patului trebuie se fia de feru, lemnulu incarcandusu usioru de necuratienii si de insecte. Fundulu patului se fia cu elasticu si fara saltare.

Madratiile de paie, fenu, panusia de popusioi etc. sunt bune in cáta vreme potu se fia aerite si desbatute in tóte dilele.

Saltelele (perini) de pufu sunt cele mai nesalubre si cu totulu respinse de higiena. Saltele de lána sunt bune cu indeplinirea conditiiloru ce se inponu madratiiloru; ele trebuie celu puçinu de doue ori pe anu se fia desfacute, lán'a desbatuta si spalata. Saltelele de peru

de calu inretitu sunt singurele, cari satisfac cerintele igienei.

Acelési observatiuni pentru perin'a de capu.

Lincióele sunt pentru asternutu aceea ce camési'a este pentru inbracaminte, prin urnare se reclama pentru ele acelea'si conditiuni de salubritate, cá si pentru camesia.

Oghialulu (plapom'a) trebuie se fia usioru si compusu din mai multe séu mai puține paturi, dupa trebuintia. In asemenea conditiuni potu fi de lâna séu de bumbacu, séu combinate între ele dupa sesóne.

Oghialulu din o singura patura este cu atátu-a mai puținu igienicu, cu cătu este mai grosu, mai greu si mai vertosu.

Mai multe pături de invelisii, avendu între ele unu stratu de aeru, reu conductoru de caldura, tinu caldu, fara se esercite acea greutate inadusitóre asupra corpului, si au avantagiulu de a poté fi mai bine aerate si intretinute in o mai buna stare de curatienia.

Oghialulu servesece pentru a preveni recelile pericolóse, la care se espune cineva sub influinti'a vicisitudiniloru atmosferice. In timpulu somnului organismulu suferu o scadere a temperaturu animale, si se espune a reci curendu, ne fiindu in stare se provóce o reactiune imediata.

Lips'a unei invelitóre igienice este un'a din cauzele cele mai mari de mortalitate a prunciloru si a persónelorulu debile.

(Din Compendiu de Higiena alu d. C. C. Codrescu in Bârladu.)

LUXULU.

De: Maurice Bloock.

Luxulu! Cine nu e afectatu de elu? Elu atinge politic'a, economi'a sociale, moravurile, educatiunea, filosofi'a, moral'a, art'a, totulu in fine. Ceea ce este interesantu in studiulu luxului, e natur'a sa delicata, diversitatea opiniuniloru exprimate asupra lui de cele mai mari spirite cari au onoratu omenirea. A voi se facemu istori'a luxului, a voi se espunemu atâtea fapte, se apretiamu atatea opiniuni, este a intreprinde o lucrare in adeveru eruléna. D. Baudrillart ne spune cá a lucratu 12 ani asupra acestei materii.

Luxulu, ne spune cu multa dreptate d-lui, se fundesa pe instinctu; dara acestu instinctu are mai multe principiuri séu mobile: orgoliulu séu vanitatea, iubirea petreceriloru sensuale, gustulu inpodobiriloru. Acésta e adeveratu; nu scimu inse déca n'ar trebui se ne suimu pâna in epoc'a preistorica si se cautamu in primele desemnuri pe cari le facura ómenii primitivi, cá se realizese figurile ce ei 'si imaginau, pentru a gasi acolo originea luxului. Puținu interesédia inse, care e germinelu luxului; luxulu esista, jóca unu mare rol, esercita o imensa influentia, si cestiunea principale este de a se sci, déca acésta institutiune este buna séu rea. La acésta intrebare, d. Baudrillart respunde fórte bine: Cu cătu luxulu care vrea se straluce si se traiésca cu ori ce pretiu, este inamiculu bunului traiu (care desvólta sociabilitatea si placerile vietiei domestice) cu atátu dorinti'a de a possede acele placeri cari n'au nimicu de condamnatu in ele, pote, candu nu degenerésa in sibirismu, se favorisese desvoltagea unei fericiri solide si se nasca nesce oneste silintie pentru prosperitate.

Luxulu are dara doue fetie, si dupa cum fiacare s'a marginitu a privi numai una din acele fetie, totu asia s'au nascutu luxului séu sustiitori séu detractori. Éta dara doue scóle.

Seri'a detractoriloru luxului, mai multu séu mai puținu rigorigi, datésa inca din vechime, dara se mai gasescu si in diu'a de adi. In vechime, Stoicii erau adversarii cei mai mari ai luxului; déca erau violenti in acuzarile lor, déca erau cam esagerati, acésta o facéu dintr'unu indoitu mobilu; doctrin'a lor si spectacolulu unei coruptiuni capabile de tóte escesurile. Luxulu anticu, dice d. Baudrillart, e mai totu-d'auna unu luxu reu si condannabilu. Elu e impuru in sorgintele sale, cari sunt mai cu séma esplótarea unei masse de sclavi, cucerirea, esactiunea inpinsa pâna la ultimele sale limite; e immoralu in forme ce inbraca, si abuserile sale, adese-ori monstruóse, distrugu tóte resorturile unei organizatiuni sociale, fundate pe o óre-care virtute civile si pe energia reshoimica. In evulu mediu, vedemu pe moralisti ingrijindu-se si mai multu de cátu moralisti imperiului romanu; ei se intristéa cá ómeniu a devenitu atátu de luxuosi, in cătu mananca cu furculitia, cá in locu se se culce pe saltele de paie, se culca pe saltele de lana séu pufu, cá in locu se lumineze camerile cu tortie, le lumineza cu luminari de seu, si cá — supremulu coruptiunei! — facu provisiuni de dulcetiuri si conserve pentru timpulu de érna.

Charron, discipululu lui Montaigne, merge si mai departe. „A ne inbracă, dice elu, nu e ceva originalu, nici frescu, nici necessariu omului, dara artificialu, inventatu si usurpatu de elu singuru in lume.“ Calvinu de o parte, solitarii dela Port-Royal de alt'a, sunt rigorigi; J. J. Rousseau esalta viéti'a selbatica, Mably ne propune Sparta cá esemplu si in dilele nóstre d. de Bonald critica minunile industriei. Prudhou vrea se se tramita toti arstistii la ocne.

Dupa ce a combatutu cu potere aceste esageratiuni, d. Baudrillart cauta in ce mesura teori'a circumscripitiunii trebuintielor trebuie se fia admissa. Elu ne aréta cá, printre fiintiele organizate, multiplacitatea trebuintielor este semnu superioritatii speciiloru. In omenire se póte aplicá acelasiu principiu rasseloru: „rasse fara trebuintia, rasse fara idei.“ Nu trebuie se se confunde trebuintiele cu apetitele brutale. Intr'adeveru trebuintiele stimuléa activitatea, care atrage adesea ajutorarea semeniloru sei, crearea legaturei sociale, cari, la rendulu lor, facu se se nasca ide'a justitii si multe alte idei. Activitatea e labórea; necesariulu inse nu e de ajunsu a stimulá activitatea. D. Baudrillart, in cartea d-iei sale Luxulu, demonstra cu multa istetime cá: „teori'a circumscripitiunii trebuintielor nu justifica pretensiunea ce are cá densa ar face pe omenire se castige — fiindu-ca adoptata — superioritatea morale, de óre-ce chiaru densa inpedica desvoltagea morale; nu aduce, pentru a se aperá, de cătu argumente insuficiente séu false, candu descrie starea poporatiuniloru primitive, séu starea selbatica, barbara, care nu merita a fi laudate. Criticandu civilisatiunea si orasiel, ea nu arata de cătu reulu; omite inse binele ce face civilisatiunea si progresulu.

Multe ar fi de disu contra detractoriloru luxului, le lasamu inse pentru a'lu apera in contra unui altu inamicu — séu contra unui amicu de felulu acelora, de cari rugamu cerulu se ne scape totudeauna — adica in contra apologistului seu. Mai antaiu se ne intielegemu asupra difinitiei luxului. Difinitiunea cea mai scurta e acésta: „luxulu este superfluulu, prisosulu.“

Evidentu cá potemu face cu prisosulu o fapta buna séu rea; luxulu celu bunu, d. Baudrillart ilu admite, celu reu ilu respinge. Luxulu condamnatu de morala, de bunulu gustu si de conventiune, este luxulu celu reu. Privindu numai acésta parte a luxului, mai multi scriitori ai combatutu luxulu in generalu. Luxulu relativu condannabilu este acela care, fara a fi imoralu prin natur'a lui, trece peste mediele aceluia care ilu face. Intre ómenii cari ducu o astfelu de viéti'a luxósa, trebuie se distingemu diferite clase. Ceia ce e escesu pentru Rutilus, este convenabilu pentru Ventidius. Trebuie se'si cunósca fia-care mesur'a si poterea si se nu uite aceste in nici unu casu, fia chiaru candu cumpera unu pesce. Nu cumpara licurini, candu nu iti da man'a se nu cumperi nici crapu, ci cumpera scupiciu, cá la acela iti duce poterea pungei.*

(Va urmá.)

*) Juvenalu.

Conversatiune in limb'a magiara.

Anu premisu in primulu nostru din Nr. 7 cá press'a magiara s'au apucatu din nou se defaimu limb'a romana cu scopu de a desgustá chiaru pe romani dela cultivarea ei. Aceiasi publicisti inse, ori-candu uita de rol'a fari-seului, ii ia gur'a pe din ainte si marturisescu, cá limb'a lor cea cultivata nu este altu ceva, decâtu copi'a limb'ei germane scrisu. De nu ar mai fi inca si alte cauze, acésta unica este prea de ajunsu, cá poporulu ungurescu pre cătu se afa elu in statulu naturei, se nu prícepa limb'a carturariloru, nici a legislatiunei unguresci; elu aude cuventele unguresci, dara nu scie ce se intielega prin trensele, daca nu'i va respicá cineva in dialectulu ori in jargonulu si dupa poterile mintiei lui. Se intempla inse fórte desu, cá din atâtea stiluri intortocate nu e in stare se intielega nimicu pe lume, si nu va fi in stare nici-odata, pana nu'si va invetiá limb'a propria cátiva ani in scóla. Intocma asia merge acésta la tóte popórale.

Inse nu aci este locul de a face cuiva cursu de literatur'a limb'ei magiare; ceea ce ne vedemu noi in demnati a implini acilea, este numai cá se demustramu, de si cu exemple puține, cá nici la poporulu magiaru nu existe unitate in limba, precum si, cá cu cătu magiarii se incórdá a impune limb'a lor prin fortia la alte nationalitati, cu atátu este mai mare pericolulu de a li se transformá si corci limb'a lor asia, in cătu generatiunile viitórie abia se o mai cunósca preste 100 de ani. Ceea ce afirmamu aci, vomu ilustrá cu câteva exemple scóse din viéti'a asia precum le aflamu adunate in unele din foile magiare. Nu vomu incepe dela poporatiunea rurale, dela sateni, cá se nu ui se póta dice cá exageramu, ci numai dela clasea burgiesiei, dela care vomu trece la aristocratia.

Limb'a orasianiloru magiari curati.

Mán bocásá meg nekem Urunk Jézus Krisztus, de egygyet nem tok neki elfelejteni. Aztat, hogy aszongya a kánai lakzin a vizet borrá változtatta, mer ezzel olyan veszedelmes példát adott, a mely alatt még ma is szenved az emberiség, átaljában drága bonyhazánk különösen és dűcső pártunk legkülönösebben.

Az isten az embert porbul csnyáta, hanem biony csak hőttest lett; beleszóppentett tehát egy csöppet az ő szent véréből — az Űr véréből — ezzel öntött lelket a legelső ember fiába. Ugy a!

Csanyágyi.

Márkus Ignácx . . . mert kérem alásan, az ollejan árvizi bizatmán, az ollejan mint a szenteltviz, sem nem használ, sem nem árt . . .

Tavaszi Bandi. Már kövesse meg magát a képviselő ur, ha a szenteltviz neki nem használ, de nekünk használ.

M. I. No, ha ünnek használt is, de a tátijának, meg a dédíjének nem. De hogy ne sértsem a volási megjűzűdést, azt mondhatom, hogy az a árvizi bizatmány ollejan mint a környűlmetelés: az is'e nem ártja, se nem használ.

Limb'a aristocratica a mai multorulu membrii juni din casina, amestecata cu espresioni englese, francesu, germane.

Kricsi dear,

Pas trop bête!

Á vizből kigázolunk s á vérbe bele gázolunk.

Dorri meglő egy zsurrnálisztát, ákit nem is ő provokált s beverrik a casino áblákait. Pedig á Dóri áz, áki végre egy kis rreformot hozott a párrbajokbá, egy kis közeledést — merret nem 60 lépésről, hanem 25-ről kezdünk márr egymásra lövöldözni.

Famous joke. by Negus!

Szükséges, jótécony rreactio. Zeitungschmierertt és ostobá Ppressbengelt egymásután a barriere elé citáljuk. No, nem lesz szellem-idézés. Ezek á fráterrek, há jól dörggő toastot hállának tőlünk, irrnák hozzánk hymnusokát — ha jól dörggő lövést kápnák, mindjárrt orrditának á közvéleményhez.

S mint á comtesse Coeurdange, há válámi jót mivel, eltűnik — ugy tűnt el e jótette után á Dóri és vele a Rrucsi, á Lemi, á Niki meg á Muki, merret most Federwildschonung ván.

Sanglantes mot, by Monaco!

De ázért, mint áz Ovidl mondjá, nálunk inter arma non silent musae, merret á Poldl á népszínháznák szép costumeket várrt, á Székely Katiczá számárrá. Válámi új Flitscherrl, még nem ismerrem. Megnézem, hogy illik neki á jelnez s ván-e neki szép lábá? Derr hexti Adel von der Nadel für die Wadel von an székler Madel.

Hein, má megint svungbán vágyok!

Good bye, Krricissime!

Yours truly

— Du Direkter Exlenz! . . Was dé Buam fir á tummi Gschicht angstöll'd ha'm! Mir missen jetzd án nyilatkozát von uns ge'm.

— No peasze . . i wir do die Kinder nit compromittiren!

— Aber si schmeissen uns ja die theiern Scheiben ein!

— Én is azt valloim hogy Excellentiád hivna össze hamarosán választmányi gyűlést, nehogy solidaritásban látszassunk lenni a vérmes ifjúsággal . . .

— No, magá is olyan demokrátt . . (egy kő berepül az ablakon.) Hun ván hát á jegyző! . . Des Xindl unt' macht mi scho nervos. Jessas, und dé Polizei! . . kann mi gern ha'm so a kezrend!

(Va urmá.)

„ALBIN'A“

Institutu de creditu si de economii in Sibiiu.

Domnii actionari ai Institutului de creditu si de economii „Albin'a“ se invita prin acésta in virtutea §. 19 alu statuteloru societatii la

A VII adunare generala ordinara,

care se va tinea la Sibiiu in 19 Martiu 1880 stil. nou, inainte de amédi la 10 óre in cas'a institutului (strad'a Baier Nr. 1).

Obiectele.

1. Raportulu Directiunei asupra gestiunei anului 1879, bilantiulu aceluí anu si raportulu comitetului de revisiune.

2. Ficsarea dividendelor.

3. Distribuirea sumei destinate pentru scopuri de binefacere.

4. Ficsarea pretiului marceloru de presentia.

5. Alegerea a doui membrii de Directiune in sensulu §. 36 din statute.

Domnii actionari, cari in sensulu §§. 22. 23 si 24 din statutele societatii voiescu a participá la adunare in persóna séu prin plenipotenti, sunt rogati a-si depune la cass'a institutului actiunile lor si eventualu dovedile de plenipotencia celu multu pâna in 16 Martiu 1880 stilulu nóu dupa amédi la 6 óre.

Sibiiu, 27 Ianuariu 1880.

(3) 2—3

Directiunea institutului.

Editoru si redactoru responsabilu: **G. Baritiu.**

Tipariulu lui **W. Kraft.**